

Stručný historický vývoj družstevnictví (jeho právní úpravy) v našich zemích

Vznik prvního družstva – 21.12.1844 (Anglie – Rochdale - Rochdalské družstvo poctivých průkopníků) – spotřební družstvo

9. února 1845 – eu. kontinent – Sobotiště (Uhry, dnes Slovensko) - Gazdovský spolek – spořitelní a úvěrní

V českých zemích

- 1848 – Aš - úvěrní družstvo

- 1849 – Praha – Potravní a úsporný spolek (družstvo konzumní)

Druhá polovina 19. stol. – bouřlivý rozvoj družstevnictví

Příčiny vzniku a ideologické zdroje

- sociálně ekonomické poměry ve společnosti (KVS),

- id. zdroje – utopický socialismus

- náboženství – pomoc bližnímu, vzájemná pomoc a solidarita

- později i komunismus

Stručný historický vývoj družstevnictví

Právní prostředí, v němž první družstva v našich zemích vznikala

- Podmínky obtížné

- **politické – tzv. bachovský absolutismus**
- **právní – OZ z r. 1811 – ustanovení o společnostech - nevyhovující, protože**
 - **počítají s pevně stanoveným a neměnným počtem společníků**
 - **nedovolují navenek jednat pod společnou firmou (jako právnická osoba).**
- **obch. zákoník z r. 1862 – upravoval režim tzv. kapitálových společností (nikoli tedy družstev)**
- **císařský patent č. 253/1852 ř.z. o spolcích – nejvíce se povaze družstva přibližoval - nevyhovoval – koncesní princip,**
 - **státní dozor,**
 - **zaměřen především veřejnoprávně, nezabýval se otázkami soukromoprávními, které v družstvu převažují.**

Rakouský družstevní zákon č. 70/1873 ř.z. o společenstvech výtěžkových a hospodářských,
doplněn ještě téhož roku o nařízení č. 71/1873 ř.z. o zřízení a vedení společenstevního rejstříku.
(uvedený zákon byl účinný po následujících 80 let).

Dynamický (bouřlivý) rozvoj družstevnictví v našich zemích v druhé pol. 19. stol

- **vyvolán jednak přitažlivostí družstevnictví i jako podnikatelské formy i pro střední vrstvy obyvatelstva,**
- **umožněn tím, že připouštěl neomezené možnosti sdružování.**

Stručný historický vývoj družstevnictví

- **Základní pojmové znaky družstva (DRZ = Rakouský družstevní zákon)**
 - - družstvo jako svépomocné sdružení s neuzavřeným počtem členů,
 - - účelem založení = podpora výdělečné nebo hospodářské činnosti členů,
 - - dosahování účelu – společným podnikáním nebo poskytováním úvěrů.
- **Nedostatky RDZ – ačkoli družstvo bylo od počátku chápáno jako subjekt s dvojedinou funkcí – hospodářskou a současně sociální, zákon druhou z uvedených funkcí neupravoval.**
- **Změna – až v roce 1935 v rámci novelizace zákona vlád. nařízením č. 116/1935 Sb., z. a n. o úpravě některých poměrů družstev.**
- **Změny v období druhé světové války**
- **Změny po 2. svět. válce, zejména pak po únoru r. 1948**
- **Vznik ÚRD**
- **Ústava 9. května –definice lidového družstva**
- **Legalizace ÚRD zák. č. 187/1948 Sb., o ÚRD**
- **Proces očisty družstev od tzv. „pseudodružstev“.**

Stručný historický vývoj družstevnictví

- **Zák. č. 69/1949 Sb. o jednotných zemědělských družstvech – vyčlenil tato družstva z působnosti do té doby účinného zákona 70/1873 (rakouský družstevní zákon).**
- **Od tohoto okamžiku se právní úprava zem. družstevnictví vyvíjela po vlastní linii**
 - - z. č. 49/1959 Sb., o JZD
 - - z.č. 122/1975 Sb., o zemědělském družstevnictví
 - - po listopadu 1989 - z.č. 162/1990 Sb. o zemědělském družstevnictví
- **Vývoj právní úpravy nezemědělského družstevnictví**
 - - rakouský dr. zákon nahrazen z.č. 53/1954 Sb., o lidových družstvech a družstevních organizacích,
 - - bytové družstevnictví – z.č. 27/1959 Sb., o družstevní bytové výstavbě – zavedl stavební bytová družstva
- **Zásadní změna v r. 1964 – přijetí z.č. 109/1964 Sb., hospodářského zákoníku – zrušil výše uvedené zákony a právní úpravu nezemědělského družstevnictví převzal – jen rámcová, plus zmocnění pro svazy družstev k úpravě vnitrodružstevních vztahů formou interních normativních směrnic.**
- **Právní stav trval až do r. 1988, kdy i nezemědělské družstevnictví dostalo svůj vlastní zákon č. 94/1988 Sb. o bytovém, spotřebním, výrobním a jiném družstevnictví.**
- **Ten byl po listopadu 1989 nahrazen zák. č. 176/1990 Sb.**
-

Stručný historický vývoj družstevnictví

- Uvedený právní stav trval do r. 1991, resp. do přijetí z.č.513/1991 Sb., obchodní zákoník – ten zrušil nejen hospodářský zákoník, ale i oba družstevní zákony – 162/1990 Sb. a 176/1990 Sb.
- Právní úprava družstev – všech – se stala součástí jeho obsahu.
- Dalším významným zásahem do života i právního režimu družstev byl z. č. 42/1992 Sb. o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech (transformační zákon).
- Nabyl účinnosti k 28. lednu 1992. Jeho vydání už předvídal obchodní zákoník, který ve svém 765 odst. 1 všem družstvům vzniklým před jeho účinností přeměnit se na společnosti nebo družstva způsobem stanoveným zvláštním zákonem.
- Procesem transformace podle tohoto zákona musela projít všechna družstva
- Transformace spočívala
 - - v odstranění deformací principů družstevnictví
 - - ve vypořádání majetkových nároků oprávněných osob,
 - - v přechodu družstev do režimu obchodního zákoníku,
 - - případně i ve změně podnikatelské formy
 - - v případě bytových družstev možnost členů-nájemců požádat o převod bytu do vlastnictví.

Stručný historický vývoj družstevnictví

Pokud družstvo do jednoho roku po účinnosti zákona nepodalo rejstříkovému soudu návrh na zápis transformovaného družstva, vstupovalo do likvidace na základě rozhodnutí soudu o jeho zrušení.

Složitý způsob výpočtu transformačních majetkových podílů – rozdíly podle typů družstev.

Další „polistopadové“ zákony o družstevnictví

- **z.č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrových družstvech**
- **z.č. 307/2006 Sb. o evropské družstevní společnosti**
- **z.č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (nahradil právní úpravu dělení, slučování a přeměny družstva dosud upravovanou družstevními zákony nebo obchodním zákoníkem.**
- **Z části se družstev týkal i zákon č. 72/1994 Sb. (zákon o vlastnictví k bytům). Byl zrušen novým OZ č. 89/2012 Sb.**
- **Dosud posledním legislativním činem v oblasti českého družstevnictví z.č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích a družstvech.**

Základní principy družstevnictví

- 1. Princip sdružovací (princip dobrovolnosti)**
- 2. Princip jednoty ekonomických a sociálních funkcí družstva**
- 3. Princip otevřeného členství**
- 4. Princip rovnosti a družstevní demokracie**
- 5. Princip účasti členů na řízení a správě družstva**
- 6. Princip majetkové účasti členů v družstvu**
- 7. Princip omezeného ručení členů za výsledky hospodaření družstva**